

Manuela Kalsky wil vanuit pluriformiteit verbindingen leggen

‘Het denken in eenheid is voorbij’

In het jaar dat de Berlijnse Muur gebouwd werd, kwam ze ter wereld in een dorp niet ver van het IJzeren Gordijn. ‘Dat was voelbaar. Een deel van mijn moeders familie woonde in de DDR,’ vertelt theoloog dr. Manuela Kalsky voor wie het motto ‘verbindt de verschillen’ een kernthema is geworden. Als directeur van het Dominicaans Studiecentrum voor Theologie en Samenleving geeft ze onder meer leiding aan het project ‘Op zoek naar een nieuw wij in Nederland’. ‘Niet iedereen accepteert het, maar we leven in de eeuw van de verscheidenheid,’ zegt ze.

Theo Brand

De theoloog zit aan tafel in één van de werkkamers in een imposant pand aan de Nieuwe Herengracht in Amsterdam. Ze schenkt koffie in en begint te vertellen. ‘Ons studiecentrum dat verbonden is aan de kloosterorde van de Dominicanen in Nederland, is gevestigd in Nijmegen. Met deze Amsterdamse plek hebben we ook in de Randstad een uitvalsbasis. Met andere ideële organisaties zitten we als huurders in dit gebouw van de Protestantse Diaconie Amsterdam.’

Geborgenheid

Het pand wordt netjes gehouden door een schoonmaakploeg waar daklozen en ex-psychiatrisch patiënten deel van uitmaken. Zo wordt het gebouw een plek van geborgenheid en waardigheid, juist voor mensen die dat nodig hebben. Kalsky voelt zich thuis in zo’n omgeving. ‘Geborgenheid en het gevoel thuis te zijn. Alle mensen hebben daar in toenemende mate behoefte aan. Want er verandert veel in de wereld. Geborgenheid ervaren is

zo belangrijk. Thuis voel je je pas als je volwaardig mag meebouwen aan een samenleving en verantwoordelijkheid mag dragen. De grote vraag is daarom: hoe kan iedereen participeren?’ ‘Ons moderne culturele denken kenmerkt zich door het concept eenheid. Daarmee sluit je iedereen in. Althans, dat suggereert het woord. Maar is dat wel zo? Wie bepaalt wat eenheid is? Hoe ziet die eenheid eruit? In hoeverre het begrip ‘integratie’ überhaupt nog geschikt is als meer dan de helft van de bewoners van een stad geen deel meer uitmaakt van de zogenaamde *Leitkultur* van het betreffende land, zal in de komende jaren moeten blijken. Verscheidenheid lijkt mij een realistisch uitgangspunt. Het probleem is dat we nog niet echt goed met diversiteit kunnen omgaan,’ zo meent de theoloog.

Verzuiling

‘Dat verscheidenheid sturing nodig heeft, is boven elke twijfel verheven. Maar het is de vraag of het inmiddels niet eerder gaat om participatie in netwerken dan om de integratie in

een inmiddels tweehonderd jaar oud cultuurconcept dat is geënt op een gezamenlijke taal, religie en gewoonte. Is de tijd niet rijp voor een nieuw cultuurconcept dat meer recht doet aan verscheidenheid met gedeelde waarden als verbinding?’

‘Nederland was een verzuild land en binnen de zuilen werden geen verschillen getolereerd. Nog steeds merk ik dat in de wereld van het onderwijs en in die van fondsen. Je stuit dan op confessioneel bepaalde grenzen. De rest van de maatschappij is vaak veranderd en heel divers geworden. We moeten geen monoculturen in stand willen houden, maar juist verbindingen leggen. Als we bijvoorbeeld op onze eigen scholen niets of weinig merken van mensen met andere religies of levensovertuigingen, dan groeit er onbegrip. Onbekend maakt onbemind.’

Kalsky werd in 1961 geboren in een klein dorp in de Duitse deelstaat Nedersachsen, niet ver van de stad Hildesheim. Het IJzeren Gordijn lag daar zo’n dertig kilometer vandaan. ‘Mijn ouders hadden een kleine kruidenierszaak. Regelmatig gingen we op zondag naar de Harz en dan zag je de wachttorens waar Russische soldaten in zaten.’

‘Met Kerst stuurden we pakketten naar de DDR met koffie en andere schaarse producten. Een deel van mijn moeders familie woonde aan de andere kant. We ervoeren aan den lijve dat de Muur dwars door families heen liep. Waanzinnig en dramatisch was dat. En ook heel bijzonder wat er gebeurde na de val van de Muur toen de grens weer open ging.’

‘Mijn vader had als jongeman in het leger gezeten en was afkomstig uit Oost-Pruisen, het deel van Duitsland dat na de Tweede Wereldoorlog bij Polen werd gevoegd. Zijn familie zat in die trek van miljoenen vluchtelingen die uit hun woongebieden naar het westen werden verdreven. Honderdduizend mensen kwamen daarbij om. Mijn familie had geluk, maar ook zij waren voor altijd getekend door de oorlog. Maar dat ook Duitsers slachtoffers konden zijn van de oorlog, dat mocht in die eerste decennia niet zo worden gezien. Laat staan dat erover gesproken werd.’

Twee tantes

'Mijn beide ouders hebben de oorlog heel bewust meegemaakt, maar het kwam in gesprekken nooit aan de orde. Toch kreeg je het onderhuids mee. In veel extremere mate is dat uiteraard bij de naoorlogse generatie joodse kinderen het geval. Het kan meerdere generaties duren dat een oorlog een stempel op mensen drukt.' Als meisje kon Manuela Kalsky goed leren zodat ze op het gymnasium terecht kwam. 'Mijn ouders vonden dat niet zo nodig. In hun ogen was ik voorbestemd voor een gezinsleven met kinderen. Maar een onderwijzeres stimuleerde me. En vooral ook mijn twee tantes bij wie ik veel was en die mij mede hebben opgevoed.'

'In de kerk voelde ik me thuis. De regio waar we woonden was zeer geseculariseerd. Nooit heb ik enige dwang of druk ervaren. Mijn ouders gingen niet meer naar de kerk. Ik mocht met mijn tante mee. Zo'n kerkdienst vond ik mooi, vooral omdat er veel gezongen werd. Op een gegeven moment kwam er een nieuwe dominee, een jonge man met aansprekende en ruimdenkende ideeën. Later werd hij 'Probst' in de Lutherse Kerk, net geen bisschop zeg maar. We zijn nog steeds bevriend. Door hem ben ik echt betrokken geraakt bij de kerk.' Kalsky ging theologie studeren in Marburg, een 'rood' bolwerk. 'Als studente was ik eerder politiek dan kerkelijk betrokken. Hoe sta je in het leven? Waar zet je je voor in? Waardoor laat je je inspireren? Toen al vond ik dat het om 'het goede leven voor allen' moest gaan, in christelijke termen: het koninkrijk van God.'

Beschuit met muisjes

Met deze gedachte uit haar studietijd maakt Kalsky de sprong naar het heden: 'Het benauid me hoe we in Nederland vandaag zo naar binnen gericht zijn. Het Rijk Gods betekent niet 'eigen volk eerst'. Nee, het gaat dan toch echt om een ander visioen. Nu staart iedereen zich blind op het verleden. Nationale en religieuze tradities moeten houvast bieden. Maar traditie is niet de aanbidding van de as, maar het doorgeven van het vuur,

om een uitdrukking van de componist Gustav Mahler te gebruiken. Vuur moet de drijvende kracht zijn in plaats van het zoeken naar zekerheden op basis van angst. Ik begrijp die angst wel want de wereld verandert snel. Maar angst is nooit de basis voor goede oplossingen.'

'Als Duitse theologiestudente die verder wilde studeren aan de Universiteit van Amsterdam heb ik hier kansen gekregen. Maar ik zie dat veel anderen die kans vandaag niet krijgen. Dat is niet alleen triest maar ook kortzichtig. In de toekomst hebben we iedereen nodig. Dus als er bij de burens een kleine Hassan of Fatima geboren wordt, kun je er maar beter met beschuit met muisjes naartoe gaan en ze feliciteren. Misschien verpleegt een van hen je

Politiek met compassie

'In de Utrechtse wijk Kanaleneiland sprak ik een aantal jongeren onder wie een meisje met een Marokkaanse achtergrond. Ze sprak feilloos Nederlands. Eerder had ze bij een Call Center gewerkt, maar daar mocht ze aan de telefoon niet met haar eigen naam, Halima, gebruiken. Dat zou mensen afschrikken. Een triest maar treffend voorbeeld. Als de maatschappij zo met jou omgaat, hoe kun jij je dan stevig en zelfbewust manifesteren?'

De grotere pluriformiteit moeten we ook in religieus opzicht onder ogen durven zien, meent Kalsky. 'De zogeheten *ongebonden spirituelen* vormen een groeiende groep in Nederland. Elementen uit diverse religieuze tradities zijn voor hen inspiratiebronnen. Sommige mensen, vooral mensen die

De integratienota van minister Donner? Inhoud en toonzetting helpen niet dat mensen zich makkelijk thuis voelen

later in het verzorgingstehuis.' 'Als ik de Integratienota van minister Donner lees, dan maak ik me zorgen. Inhoud en toonzetting bevorderen niet dat mensen zich makkelijk thuis voelen. Veel zekerheden zijn weggevalen, bijvoorbeeld in oude stadswijken waar problemen zijn met bepaalde groepen jongeren. Dat begrijp ik wel. Maar we moeten ook de positieve verhalen willen vertellen, zonder daarmee wat slecht gaat onder tafel te vegen. Woorden en beelden zijn niet onschuldig. Ze geven niet alleen een werkelijkheid weer, ze creëren ook een werkelijkheid.'

'Daarom is compassie ook zo'n belangrijk begrip. Kunnen we empathie opbrengen en ons proberen te verplaatsen in de ander? Als ik de integratienota van minister Donner lees dan is het glas steeds half leeg in plaats van half vol. Tweetaligheid beschrijft hij als een probleem terwijl het juist meerwaarde heeft om twee talen te kunnen spreken. Juist dan kun je verbindingen leggen en uiteenlopende werelden bij elkaar brengen. Maar dit Kabinet kan diversiteit niet ook als iets positiefs zien. De logica van de eenheid domineert en sluit mensen uit.'

in een bepaalde geloofstraditie staan, keuren dit vaak af als oppervlakkig *relisshopen*. Maar beseffen zij voldoende dat menig kerkbezoeker doordeweeks yogalessen volgt of aan zenmeditatie doet? Onze wereld verandert en daarmee ook onze inspiratiebronnen. Dat neemt overigens niet weg dat de afzonderlijke religieuze tradities op zichzelf van waarde blijven. Zij hebben wijsheden te bieden die ook vandaag de dag nog zeer actueel en van belang zijn.'

Sinds enkele maanden maakt Manuela Kalsky deel uit van het bestuur van De Linker Wang. Zij was degene die daar het begrip 'politiek met compassie' introduceerde. Wat beweegt haar tot deze keuze? 'Ik vind dat de politiek wel een levensbeschouwelijke injectie kan gebruiken,' zegt ze. 'Er ligt een nieuwe wij-zij tegenstelling op de loer tussen seculiere en religieuze Nederlanders. Ik wil graag voorbij dat of/of denken in de samenleving. Mijn talenten inzetten voor een politiek met compassie die verschillen niet ontkent maar weet te verbinden. De Linker Wang lijkt me daarvoor een uitstekend platform.'